

Kilder, *at* vi netop træffe en Søstersøn af Kong Erik (Erik Lam) kæmpende i Krigene ved hans Side, ligesom denne Slægtning sandsynligvis allerede deltog i Fotevigslaget, samt *at* den personlige Karakteristik af den unge David svarer til det Billede af Erik Lam, som vi kjende fra nordiske Kilder. Jeg fralægger mig bestemt, at jeg skulde endelig have bevist, at hin unge David i Fotevigslaget var Erik Lam og ingen Anden, men nogen Sandsynlighed for deres Identitet tror jeg at have bragt tilveie, og i hvert Fald mener jeg, at de forskellige Undersøgelser, som jeg her har fremsat, tør have Krav paa Opmærksomhed.

6.

Fotevig.

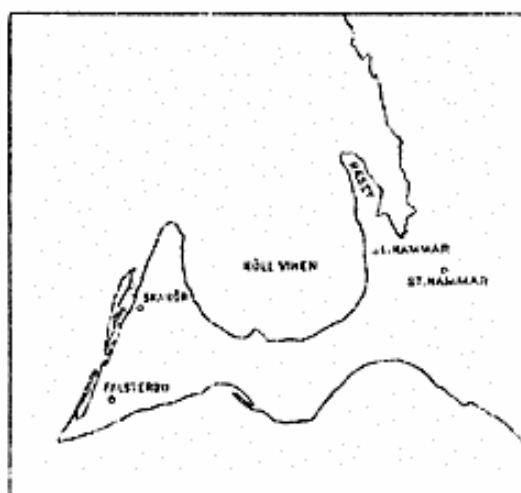
Af Johannes Steenstrup.

I den foranstaaende Undersøgelse har jeg søgt at vise, hvorledes Erfurtaarbogens udførlige Fortælling om Kampen i Skaane mellem Kong Niels og Erik Erikssøn falder godt sammen med hvad vi fra de nordiske Kilder vide om Tilstandene i Danmark og om det mindeværdige Slag. Et enkelt Punkt af den tyske Krønikes Fortælling har jeg ladet uberørt. I Følge denne lander Kong Niels ved Lund, hvilken By den saaledes synes at gjøre til en Søstad, og Erik Emun, som er indesluttet i Byen, gjør et Udfald herfra. Vi træffe her nogle mindre Urigtigheder, som imidlertid ere let forstaaelige. Thi Erik Emun havde netop i denne Vinter havt sit Standkvarter i Lund, og han havde just da ladet Byen omgive af Mure og Volde¹⁾. Det er ved at sende Rytteriet i største Il ud fra Lund ned til Sydkysten — en fire-fem Mils Vei —, at han opnaar fuldkomment at overraske Fjenden og at bringe ham i Forvirring paa et uheldigt Terræn. — De efterfølgende Be-

¹⁾ Roeskildeanonymen (I. 382): *eo tempore Lund muro et vallo jussu Herici est circumdata.*

mærkninger ville maaske kunne tjene til nærmere Oplysning om Slagpladsen og om Slagets Gang.

Skaane løber i Sydvest ud med en ret bred Landtunge, det var paa denne, at de skaanske Fiskemarkeder senere fandt Sted, og at Skanør, der nævnes første Gang c. 1200, og Falsterbod, som er af lidt yngre Dato, opstode. Denne Tunge nordlige og østlige Strand indeslutter en stor, halvcirkelformet Bugt Hööl eller Höllviken; tæt ved denne findes fremdeles en lille, smal Bugt, som kun ved en Tunge *Næset* er skilt fra den tidobbelt saa store Höölbugt (se hosstaaende Kort).

Den smalle Bugt vil man paa den svenske Generalstabs Kort over Skaane finde betegnet som *Fölecik*, og det skal være denne, som har givet Slaget Navn. Kong Niels skal altsaa med sin store Styrke være seilet ind i dette smalle Løb og er steget i Land, formodentlig paa Næset.

Det er imod Rigtigheden heraf, at der formentlig vil kunne gjøres Tvivlsmaal gjældende. Først maa jeg imidlertid gjøre opmærksom paa, at der ikke kan tvistes om, hvor Slaget har staaet; det er bleven udfægtet paa Landstykket strax Syd for den nævnte Vig. Her ligger ved Næset Lille Hammar og en Fjerdingvei derfra Kirkebyen Store Hammar. Den gamle Dødebog fra Lund siger udtrykkelig, at det var ved Byen Hammar, at Magnus Nielssøn og Bisperne faldt ¹⁾, — altsaa har Slaget staaet paa denne Plet. Spørgsmaalet er derfor kun, om det er i den smalle Bugt, at Kong Niels er landet, og om det er den, der har givet Slaget Navn, — eller om det er den store

¹⁾ Scriptores III. 448: 1134 apud villam Hamar occisi sunt in prelio Magnus filius regis Nicolai et episcopi Petrus Roskildensis etc.

Bugt, som ligeledes ligger tæt ved Hammar, der skal komme i Betragtning.

Meget taler nemlig for, at denne store Bugt oprindelig hed Fotevig. Et Kort over Skanørs By og Mark fra forrige Aarhundrede indeholder, efter hvad Professor D. Schäfer¹⁾ meddeler, følgende Oplysning: „Elljest är här at märcka, hvad Traffiken angår, at Norden och Öster om halföen inskiuter från saltsjön en Wyk af ungefehr en mihls längd wid namn Foetewyk ungefehr 15 fots diup, hwilken i fordna tider blifwit brukad till stadens hamn och ännu dertil begagnas“. Prof. Schäfer oplyser yderligere, at man paa Stedet selv endnu den Dag idag overveiende kalder den store Bugt Fotevik og ikke Hööl. Den findes da ogsaa paa Gustav Ljunggrens Specialkort over Skanør og Falsterbo af 1853 betegnet som „Hööl eller Fotewiken“.

To Navne kæmpe saaledes om Overmagten, men Fotevik synes at have en fastere Rod fra gammel Tid hos Befolkningen. Med denne Antagelse stemmer, at Sven Lagerbring — som ved Tiden 1750 kun udtaler, at man paa Grund af Lunde-bogens Angivelse om, at Kampen stod ved Hammer, maa søge Fotevig i Nærheden af denne By²⁾ — i sin Afhandling om Skytts Herred fra 1778 meddeler, at i tidligere Dage kaldte man Bugten Fotevik, medens den nu paa Grund af sin Dybde kaldes Hööl³⁾. I Gillbergs Bog om Malmöhus Len fra 1765 synes dog Navnet flyttet hen til den mindre Vig; i en Note til „Stora Hammars Sochn och By“ (senere følger Lilla Hammars By) skriver Forfatteren: „här bredewid inlöper en hafsvik, som fordom hetat Fotevig, hwarest stod det bekanta Fotevigs slag“⁴⁾. Paa Gillbergs Tid er altsaa i hvert Fald Navnet Fotevig ikke mere i Brug, og man fristes næsten til at formode, at

¹⁾ Schäfer, Das Buch des Lübeckischen Vogts auf Schonen XI f.

²⁾ Sven Bring, Monumenta Scanensia 233.

³⁾ Lagerbring, De territorio Skyttiano (Skytts Härad) 10: irruens mare non procul a vico Lilla Hammar sinum facit, qui Fotevik a priscis habitatoribus dictus est, sed ab hodiernis incolis propter profunditatem Hööl appellatur.

⁴⁾ Gillberg, Malmöhus Lahn 24. Udgaven af 1840 110 henfører det bestemte til „Lilla Hammars By.“

dette Navn er bleven anbragt paa den smalle Vig for at slippe for den Besynderlighed, at den større Bugt har to Navne. Linné betegner i Beskrivelsen af den skaanske Reise, som han foretog 1749, den store Vig alene som den nordre, medens han kalder den mindre Hammarviken¹⁾. Egentlig talt mangler der saaledes Hjemmel for at knytte Navnet Fotevig til den smalle Bugt.

Men ogsaa Navnets etymologiske Indhold forekommer mig snarere at knytte det til den brede Vig. Den store Skanør-Falsterboske Halvø gaar netop som en bred *Fod* ud i Havet, og Landdannelser ved Hav og Fjord af en fødlignende Form komme let til at tage Navn derefter, saaledes Fofoten ved Throndhjem, Olfoten i Daviken i Nordfjord, Lofoten og flere andre²⁾. Derfor vilde Fotevig netop være et passende Navn for den store Bugt. — Endelig er det vel ganske usandsynligt, at Kong Niels med sin store Flaade skulde være løbet ind i den smalle Vig. Det var betydelige Hærskarer, hvorind han gik i Kamp, derom ere alle Kilder enige, og selv om Erfurt-aarbogen har overdrevet Troppernes Antal ved at anslaa dem til 20,000, er det vist, at allerede Tallet af faldne Geistlige — 5 Bisper og 60 Præster — tyder hen paa, at meget store Skarer vare samlede. Nu ere imidlertid de virkelige Kystforhold disse, at den smalle Vig kun har faa Fod Vand, og at man skal langt bort fra Næssets Spidse for at faa 6—7 Fod Vand; fremdeles ligger der slemme Sten og Skjær paa forskellige Steder ved Vigens Munding. At en tungt lastet, talrig Flaade skulde have vovet sig ind i dette indsnævrede, flade og vanskelige Farvand, har vistnok enhver Sandsynlighed imod sig. For Seilads og Søfart har den smalle Vig heller aldrig havt nogen Betydning; man vil ved at gjennemgaa de ældre svenske og danske Søkort finde, at denne Vig slet ikke ænses, stundom endog slet ikke afsættes, i hvert Fald ikke navngives, hvorimod alle Kortene nævne „Höllviken“ med dens gode Ankerplads og 12—15 Fod Vand.

¹⁾ Carl Linnæi Skanska resa. Udg. 1874. 172.

²⁾ Jfr. Rygh i Norsk Historisk Tidsskrift I. 93.

Det er ikke vanskeligt at forklare, hvorledes det andet Navn *Höl* er opstaaet. Det kan forfølges tilbage gennem de hanseatiske Kilder til de første Aar af det 14de Aarhundrede, og de forekommende Former — dat *Hol*, *Hoel*, *Hul*, *Huyl*, *Höll*¹⁾ — afvige ikke stærkere fra hinanden, end at man jo gjenkjender *Höll* som den danske Form bagved. Derimod forekommer vist ikke i ældre Tid *Hølviken*. Betydningen af Navnet synes heller ikke være underlagt Tvivl, idet *Höll* den Dag idag betyder „et dybt Sted i en Aa eller Bæk, hvor Vandet staar saa godt som stille“, for Resten ogsaa „ethvert dybt Vandhul eller Vandsvælg i en Eng eller Mose“²⁾. Netop samme Betydning havde *Höll* i ældre Tid, se saaledes gamle Glossarer: *abissus, hylt eller bondløs; vorter, höll, svelg i havet*³⁾. Paa Oldnordisk betyder *hylr* i Følge Fritzner „dyb Vandsamling af mindre Omfang, især saadan som danner sig i Elv nedenunder et Vandfald, hvor Vandet ligesom standser og samler sig for derfra igjen at strømme videre“. Og Ivar Aasen oplyser, at paa norsk Folkesprog ved *Hyl* eller *Høl* forstaaes „en dyb Hulning i Bunden af en Bæk eller Elv; ogsaa Vandpyt, dyb Vandsamling“.

Saaledes synes der ikke at kunne være Tvivl om, at det oprindelig ikke var den hele Bugt, indbefattende tillige den flade Strand, hvor Vognene holdt langt ude i Vandet, medens Baadene færdedes som Mellemlid mellem dem og Skibene, der hed *Høl*, — det var derimod den dybere Del af Bugten, hvor Fartøjerne havde Ankerplads. Tydskerne have maaske ikke noget hjemligt Udtryk, svarende til det danske *Høl*, men de forstode det helt vel, da det var beslægtet med deres eget *hol*, *hul*. og *hol*, *Hule*, *Hul*. Efterhaanden som det for

¹⁾ Exempelvis nævner jeg, idet jeg benytter Professor Schäfers Henvisninger: Hanserecesse I. 3. Nr. 240 § 5: in dat *Hol*; 4. 243: in deme *Hoel* to Valsterbode unde to Schönöre; 5. 39: ken Schone yn das *Hul*; 338: in den *Holl*; 358: in dat *Höll*; III. 1. 56: int *Hul*. Hansisches Urkundenbuch II. 115: Hauil (*Huyl*), 591: *Huyl*.

²⁾ Molbech, Dialect-Lexikon, *Höll*.

³⁾ Kalkar, Ordbog over det ældre danske Sprog, *Hol*.

Fiskeriet og Handelen saa overordentlig vigtige Forhold, at der paa det Dybe af Bugten fandtes en sikker Ankerplads, fik større Betydning, er Benævnelsen herpaa *Høl* kommen til at fortrænge det oprindelige *Fotevig*, som imidlertid haardnakket har holdt sig hos Befolkningen paa selve Stedet. —

Efter det saaledes Oplyste er der derfor al Sandsynlighed for, at Kong Niels har søgt hen til selve Skaanes Odde med sin store Flaade. Her kunde den trygt løbe ind i den halvbueformede Vig, hvor jo senere paa Hansetiden talløse Handelsfartøier kastede Anker Side om Side. Ved Landstigningen her vilde hele den store, flade Halvø ligge aaben for Kongens Blik, saa at han let vilde kunne forvisse sig om, hvorvidt Fjender fandtes i Nærheden. Det fortælles, at Kong Niels, efter at Udskibningen havde fundet Sted, lod Fartøierne lægge sig bort fra Land, for at Krigerne skulde være afskaarne fra Flugt og med desto større Kraft og Udholdenhed deltage i Kampen. Det er jo muligt, at Niels af disse Motiver har ladet Skibene lægge sig fjernt fra Kysten; men vist er det, at ogsaa paa Hansetiden Fartøierne maatte ligge borte fra Land, og at Ladning og Losning foregik ved Hjælp af Pramme¹⁾.

Det kortvarige og ulykkelige Felttogs Gang har iøvrigt været følgende. Efterat Hæren er udskibet, rykker den frem over den smallere Del af Odden til hen imod Byen Hammar; da er det, at Fortroppen opdager den Støvske, som Erik Emuns fremstormende Rytteri jager i Veiret. Saaledes ere Niels og Magnus dog blevne overrumplede²⁾; Erik Emuns Raadsnarhed og Hurtighed har bragt en fuldkommen Forstyrrelse ind i den vellagte Plan. Thi var Sydodden end et ypperligt Sted til at foretage en Landgang, saa var det en Plet, som en større Hær hurtigst muligt maatte bevæge sig

¹⁾ Schäfer l. c. XII.

²⁾ At det er en Overrumpling, fremgaar baade af Saxos udførlige Skildring (S. 655) og af Roeskildeanonymen (*incaute de navibus ascendentes, nec de rebus suis sapienter disponentes, occurrit eis Hericus cum suo exercitu*, Scr. I. 382), jfr. Svend Aageson (II. 60).

bort fr da den aldeles ikke vilde kunne udfolde sig imellem de to Strande. Hurtigt og forfærdeligt blev derfor Kong Niels's Nederlag. Ved sin Brydes Hjælp fik han skaffet sig en Hest, saa at han kunde flygte ud paa Skanørsodden og omsider naa ombord. Hans Krigere vare imidlertid mylrede ud i Vandet, hvor de klamrede sig til Skibssiderne, og man saa her forfærdelige Scener, nemlig at de, som vare komne op i Skibene, vendte Vaabnene mod deres egne Kammerater for at hindre dem i at komme ombord, idet de krængende Fartøier da vilde synke eller blive hængende paa den flade Grund.

Jeg kan saaledes ikke indse rettere, end at Fotevig har i ældre Dage været Navnet paa den større Bugt, som i Øst beskyller Skanørsodden; det var her, at Niels og Magnus landede med deres Flaade, og Kampen har staaet lidt østligere paa Odden nær ved Hammar.

7.

Naar fødtes Digteren Henrik Hertz?

Ved C. F. Bricka.

Man skulde tro, at dette Spørgsmaal om en Begivenhed, der angaar en af vore betydeligste Digtere og ikke ligger 100 Aar tilbage i Tiden, ikke behøvede at stilles, og at der, hvis der virkelig hersker nogen Usikkerhed, forholdsvis uden Vanskelighed maatte kunne skaffes Vished om, hvad der er det rette. Saa ganske glat gaar det imidlertid ikke, og det kan derfor være hensigtsmæssigt at henlede Opmærksomheden paa, at her er et Punkt, som trænger til at klares.

I sit Forfatterlexikon siger Erslew, at Henrik Hertz fødtes d. 25. Aug. 1798, og derfra er denne Tidsangivelse gaaet over i mangfoldige nyere Skrifter. I Modsætning hertil henføres Fødselen i Fr. Barfods „Fortællinger af Fædrelandets Historie“, hvis første Udgave saa Lyset 1853, til